

Asia: VN/12316/2019

Luonnos hallituksen esitykseksi laiksi kaivoslain muuttamisesta

Lausunnonantajilta toivotaan erityisesti vastausta seuraaviin kysymyksiin:

1. Varausjärjestelmään esitetään seuraavia muutoksia:

- alueellisia rajauksia,
- hehtaariperusteinen varausmaksu
- varausajan lyhentäminen
- varauspäätöksen sisällön tarkentaminen
- varaajan velvollisuus tiedottaa varausilmoituksen jättämisestä.
- Mitä hyötyjä näet esitetyissä muutoksissa? Mitä muita muutoksia ehdotat ja miksi?

Esityksessä lyhennetään malminetsinnän varaukset vuoteen, laitetaan vero 1 euro/hehtaari, ja määrätään rajaamaan estealueet pois. Ensisijaisesti esitämme varauksien jättämisen kokonaan pois tarpeettomina. Toissijaisesti esitämme varauksille valitusoikeutta malminetsintäluvan tavoin perustuen mm. malminetsinnän tai kaivoksen soveltumattomuuteen alueelle sekä malminetsijän uskottavuuden puutteeseen. Jos etsintälupaa hakevalla yhtiöllä ei ole tosiasiallisia resursseja tehdä kaivostoimintaa itse, ei lupaa tule myöntää.

2. Onko keskeisten lakien soveltamisalojen rajat selvät: kaivoslaki, ympäristönsuojelulaki, luonnonsuojelulaki? Jos ei, miten tätä sääntelykokonaisuutta voisi mielestäsi selkeyttää?

On tärkeää, että kaivoksen toimintaa ja ympäristöasioita koskevat luvat käsiteltäisiin samanaikaisesti, ja ympäristö- ja kaivoslupien käsittely olisi yhdistetty samaan virastoon. Siitä hyötyisivät sekä toiminnanharjoittaja että ympäristö. Malminetsintää ja kaivostoimintaa ja kaivoksen mahdollistavaa kaavoitusta ei tulisi sallia, ennen kuin hankkeella on ympäristölupa. Erityisesti koneellisen malminetsinnän tulisi edellyttää ympäristölupaa.

Malminetsintä- ja kaivosluvuissa on jo nykyisellään selvitettävä ympäristövaikutukset, mutta tämä ei tosiasiaa toteudu lupakäsittelyssä. Siksi ympäristövaikutuksia koskevia lain ja asetuksen kirjauksia tulee vahvistaa aukottomiksi. Asia on erityisen tärkeä kaivoslain yleisten ja yksityisten etujen määrittelyssä.

Kaivosten lupaprosessit eivät ole uskottavia, jos kaivokselle myönnetään erilaisia poikkeuslupia ennen kuin luvat muutoksenhakuineen on loppuunkäsittely. On kansalaisten oikeusturvan kannalta kyseenalaista antaa nimellinen mahdollisuus osallistua lupaprosessiin ja sitten heidän esittämistään seikoista riippumatta käynnistää kaivoksen rakentaminen tai toiminta viranomaisen myöntämällä poikkeusluvalla.

Lakia tulee tiukentaa niin, että kaivokset saisivat aiheuttaa vain vähäisiä ympäristöhaittoja. Kaivoksen pitkäaikaiset ympäristövaikutukset tulisi selvittää kattavasti kaivoslupaan ja kaivoskaavaan. Malminetsinnän vaikutukset on niin ikään selvitettävä kattavasti ja malminetsinnän aikana on toiminnanharjoittaja on velvoitettava seuraamaan ja arvioimaan etsinnän ympäristövaikutuksia.

Kaivostoiminta ja malminetsintä luonnonsuojelualueilla tulee kokonaan kieltää. Kaivostoimintaa ei myöskään tule harjoittaa niin lähellä suojelualueita, että se haittaa suojelutavoitteiden toteutumista. Malminetsintää tai mahdollisten malmioiden tutkimista ei suojelualueilla tarvita eikä pidä sallia. Malminetsintä ja -tutkimusten suorittaminen Natura- ja muilla luonnonsuojelualueilla tulee kokonaan kieltää. Suojelustatusta ei nykyisiltä suojelualueilta saa kaivostoiminnan mahdollistamiseksi purkaa.

Lisäksi kaivosyritysten ja luvan myöntäjän tulee merkitä kaikkiin lupahakemustensa karttoihin alueella ja sen lähellä sijaitsevat suojelualueet. Malminetsintää ei jatkossa pidä saada toteuttaa pelkällä maanomistajasuostumuksella ilman viranomaiskäsittelyä.

Kaupallinen malminetsintä tulee kieltää kaikilla luonnonsuojelualueilla ja muilla luonnonlupa- arvoikkailta alueilla, sisältäen UNESCO:n maailmanperintökohteet ja biosfäärit, Natura-alueet, valtion ja yksityiset suojelualueet, erämaa-alueet, arvokkaat maisema-alueet, valtion retkeilyalueet ja geoparkit

3. Onko sinulla kokemuksia malminetsinnän aiheuttamista konkreettisista haitoista itsellesi, omaisuudellesi, harjoittamallesi elinkeinolle tai muutoin? Kerro niistä. Olisiko haitat voitu ehkäistä lupaehdoilla? Millaisilla?

-

4. Kaivoshankkeet ja niiden vaikutukset eivät aina rajaudu yhden kunnan alueelle. Nykyisin kaivoksen maankäyttö on voitu ratkaista myös maakuntakaavalla, mutta jatkossa edellytettäisiin kuntatason kaavaa,

millä vahvistetaan kunnan päätösvaltaa asiassa. Mitä vaikutuksia näet nyt esitetyillä muutoksilla olevan kaavoitukseen? Mitä ratkaisuja näet kuntarajat ylittävien vaikutusten huomioimiseksi?

Kunnalla tulee olla selkeä veto-oikeus kaivoslupaprosesseissa. Lisäksi suunnitellun hankkeen vaikutusalueella olevien ympäryskuntien aidot vaikutusmahdollisuudet täytyy kirjata selkeästi lakiin.

Kunnalla tulee olla selkeä veto-oikeus myös malminetsintälupaprosesseissa. Hallituksen esityksessä kaivoslaiksi kunnan vastustaminen voi tällä hetkellä perustua vain malminetsinnän suoriin olennaisiin vaikutuksiin, eikä suunnitellun kaivostoiminnan vaikutuksiin. Tämä kirjaus tulee muuttaa, niin, että kunnilla on mahdollisuus aidosti vaikuttaa malminetsinnän lupaprosesseihin. Lisäksi suostumus prosessiin tulee olla myös maakuntaliitolta.

5. Kaivoksiin liittyy kaksi erillistä vakuutta, kaivosvakuus ja jätevakuus. Kaivoslaissa säädetään kaivosvakuudesta, jota esityksellä täsmennettäisiin. Kaivosvakuuden tulisi kattaa kaivosten sulkemistoimet, kuten rakennusten, rakennelmien, tiestön ja sähköverkon purkaminen, mikäli kaivostoiminnan harjoittaja on varaton. Lisäksi kaivosvakuutta esitettäisiin laajennettavaksi poikkeavien tilanteiden turvallisuustoimenpiteisiin ja maanomistajakorvauksiin. Jätevakuudesta säädetään ympäristönsuojelulaissa ja lisäksi ympäristöministeriössä kehitetään ympäristövahinkojen toissijaisia vastuujärjestelmiä. Näetkö vakuussäätelyn kattavana vai onko vielä jokin ilmeinen aukko ja mitä se koskee?

Kaivoslain osalta kaivoslain vakuuden ristiinkäyttöä muiden lakien hyväksi tulee vahvistaa. Nyt lakiehdotus on hävittämässä tämän mahdollisuuden. Samalla on vaarassa ympäristönsuojelulain vakuuksista puuttuvat osat, kuten louhoksien tai kaivosonnettomuuksien ja ympäristövahinkojen pilaamat vedet. Kaivosonnettomuudet ja ympäristövahingot täytyy huomioida myös yleisen turvallisuuden kannalta. Vireillä on hanke vakuuksien korjaamisesta YSL:n puolelta, mutta sitä odottaessa yhteiskunnalle voi sulkemisvaiheissa olevista kaivoksista langeta satojen miljoonien tai pidemmällä ajalla miljardien vastuut.

On tärkeää nostaa vakuussummien suuruutta merkittävästi. Kaivosyritysten vastuita on tarkennettava niin, että kaivosten jälkihoito ja alueen ennallistaminen eivät kaadu yhteiskunnan ja veronmaksajien maksettavaksi. Vakuudet ja rahastot on mitoitettava niin, että lopettaessaan toimintansa kaivos pystytään sulkemaan siten, ettei se enää kuormita ympäristöään. Jälkihoito erityisesti radioaktiivisten kaivosjätteiden osalta on suunniteltava tuhansien vuosien aikajänteellä.

Kaivosten pitkäaikaiset ympäristö- ja sosiaaliset vaikutukset tulee erityisesti huomioida vakuuksia määrittettäessä.

6. Esitysluonnoksessa ehdotetaan lupamääräyksiä saamelaisten perinteisille elinkeinoille aiheutuvien haittojen vähentämiseksi (51, 52 ja 54 §). Miten arvioit esitettyjen muutosten vaikutusta?

- **ottaen huomioon saamelaisten oikeudet alkuperäiskansana ylläpitää ja kehittää omaa kieltään, kulttuuriaan ja perinteisiä elinkeinojaan**
- **ottaen huomioon muut elinkeinot, kuten matkailun ja porotalouden**

Saamelaiset ovat Euroopan unionin alueen ainoa alkuperäiskansa, ja Suomi on sitoutunut Lissabonin sopimuksessa turvaamaan saamelaisten elinkeinojen, kielen, kulttuurin ja elämäntavan säilymisen. Kaivoshankkeet vaarantavat saamelaisten luontaiselinkeinoihin perustuvan elämäntavan kansan

kotiseutualueella. Kaivostoiminnalle RAJAT-kansalaisaloite vaatii saamelaisten kotiseutualueen poistamista malminetsinnältä ja kaivostoiminnalta.

Voimassa olevaa kaivoslainsäädäntöä on muutettava siten, että kaivostoiminnalta ja malminetsinnältä kielletyiksi alueiksi määritellään EU:n ainoan alkuperäiskansan saamelaisten kotiseutualue. Lisäksi tulee määrittää kohteittain myös sopivat suojaetäisyydet riittäväällä tarkkuudella. Alueet tulee määrittää ympäristönormien mukaan siten, että suojellaan aidosti vesistöjen ekologista tilaa, pohjavesiä, arvokkaita ekosysteemejä ja saamelaisten kotiseutualuetta.

Toissijaisesti, mikäli kieltoa ei saataisi, tulee koko kaivosprosessilla - alkaen malminetsinnästä - olla saamelaisten suostumus.

Muut kommentit liittyen hallituksen esitysluonnokseen:

Kaivosten jäteasiat kuntoon

Kaivosten jätteiden pitkäaikaiset ympäristö- ja sosiaaliset vaikutukset tulee erityisesti käsitellä kaivoslain yleisissä ja yksityisissä eduissa sekä kaivoslupaa myönnettäessä että kaivosta kaavoitettaessa.

Kaivokset ja niiden jätevedet eivät saa pilata vesistöjä tai vaikuttaa merkittävästi vesistöjen tai vesieliöstöjen luonnontilaan. Kaivosten ympäristölupien on oltava niin tiukkoja, että pilaaminen vältetään kokonaan. Kaivosalueilla olevien erilaisten vedenkäsittely- ja jätealtaiden pohjien tulee olla huolellisesti tiivistettyjä ja päällystettyjä. Myös prosessivedet tulee kattaa alueella liikkuvan eliöstön suojelemiseksi. Kaivosten on pyrittävä toiminnassaan suljettuihin kiertoihin. Mikäli pohjaveden pilaantumiseen on hankealueella pienikin riski, ei malminetsintälupaa saati muita lupia tule myöntää.

Maanomistajille mahdollistettava osallistuminen lupaprosesseihin

Maanomistajan oikeudet tulisi huomioida kaivoslain uudistuksessa täysimääräisesti.

Maanomistajien suostumuksen tulisi olla edellytys jo ensimmäiselle malminetsintäluvalle ja osallistumismahdollisuuden tulisi koskea koko mahdollisen hankkeen vaikutusaluetta. Suostumus malminetsintään tulisi saada kaikilta alueen maanomistajilta.

Intressivertailu mukaan lakiin

Intressivertailu tulisi tuoda kaivoslupaan vesilain tapaan. Intressien selvitykset kuuluvat kaivoslain lupiin ympäristövaikutusten selvityksinä sekä niin sanottuina yleisinä ja yksityisinä etuina, joiden

selvitykset täytyy kuuluttaa lupahakemuksessa. Vaikutusten ja etujen selvitykset tulee kirjata lakiin yksityiskohtaisesti, koska lupaviranomainen on toistuvasti epäonnistunut selvitysten osalta.

Intressivertailu perustuen nykyisellään kaivoslain mukaan määritettäviin yleisiin ja yksityisiin etuihin kirjataan kaivosluvan osalta luvan myöntämisen edellytyksinä pykälään 47. Tällöin kaivoslupaa harkittaessa vertailtaisiin kaivoksesta aiheutuvia hyötyjä ja sen aiheuttamia haittoja.

Yksinkertaisimmillaan vesilain mukaisessa intressivertailussa arvioidaan esimerkiksi suunnitellun vesivoimalaitoksen rakentamisesta seuraavia hyötyjä ja haittoja yhteiskunnalle. Lupa myönnetään, jos hankkeesta on enemmän hyötyä kuin haittaa. Lisäksi hankkeesta ei saa aiheutua luvan ehdottoman esteen mukaisia seurauksia, kuten huomattavia vahingollisia muutoksia ympäristöön. Yksi intressivertailun kohde on kaivosalueen lunastusluvan kohdalla yhteiskunnan raaka-ainetarpeen vaatimat mineraalit. Yhteiskunnan raaka-ainetarpeen kannalta välttämättömistä mineraaleista tulisi laatia perusteltu lista, jota hallitus ylläpitää. Vain näiden raaka-aineiden saanti voi olla perusteluna pakkolunastukseen tai mahdolliseen avolouhintaan. Avolouhinta tulee muilta osin kieltää.

Eskelinen Kirsi
Suomen luonnonsuojeluliiton Pohjois-Pohjanmaan piiri ry